

התזמורת הפילהרמונית
הישראלית

—
THE ISRAEL
PHILHARMONIC ORCHESTRA

1936 - 1961

התזמורת הפילהרמונית הישראלית

אומנת למוסיקה הישראלית

מוסיקה מחייבת יותר מכל שאר האמנויות מנגנון פרשני. המיצורים של הציור והפיסול, של הסיפורות בפרוזה ובפואזיה נמסרים לידי שוחר השפעתם האמנותית כשהם שלמים ומוגמרים. גם הדראמה ניתנת לתפיסה בקריאה ללא תיווכו של פרשן. רק המוסיקה — וביחוד הסימפונית — מחייבת מפרשים, שיעבירו את האידאה של היוצר אל ציבור המאזינים.

תלותה של הקומפוזיציה במבצע היא כל כך גדולה, שבתקופות מסוימות בתולדות המוסיקה אפשר להצביע על ההשפעה ההדדית בין היוצר ובין מגיש מיצורו לקהל. למשל, התפתחותה של האורטוריה במחצית הראשונה של המאה ה-18 באנגליה נובעת לא רק מהעובדה שה"קארו סאסונה" הנדל הגיע דרך איטליה ללונדון, ושם נאסרה באותו פרק זמן הצגתן של אופירות על נושא תנכי, כי אם גם מהעובדה, שבאנגליה רבו אז המקחלות המפותחות, ואלה שימשו שופר לסוג המוסיקה החדש. גם שיגשוגה של המוסיקה הסימפונית בישראל ניתנת להסברה באותו נימוק. הקמתה של התזמורת הסימפונית הארץ-ישראלית נתנה דחיפה לקומפוזיטור בישראל להשקיע מירצו בספרות לתזמורת רבת כלים. התזמורות הסימפוניות הקיימות בישראל — הפילהרמונית הישראלית, "קול ישראל", העירונית חיפה, המאוחדת של הקיבוצים — עושות כמיטב יכולתן כדי להביא בשורת המוסיקה הישראלית אל הקהל הרחב.

25 שנות פעולתה של התזמורת הפילהרמונית הישראלית הן שנות גידול למוסיקה התזמורתית, שבחלקה נוצרה למען התזמורת הזאת, ובחלקה אף צצה ועלתה הודות ליזמה של הנהלת התזמורת.

כבר בשנה הראשונה השמיעה התזמורת בתכניתיה קומפוזיציות מאת יוצרים בישראל. ויש בכך משהו סמלי, שהקומפוזיציות האלה שייכות לאסכולות שונות, לכיווני יצירה בעלי אופי שונה. בעונת 1936/37 נוגנו "עמק" מאת מרק לברי ו"אוברטורה לתזמורת" מאת א. וו. שטרנברג. הקומפוזיציות שונות זו מזו, אבל התזמורת השמיעה אותן מתוך הכרה, שבישראל קיימות ותתקיימנה זו ליד זו אסכולות מוסיקתיות רבות, ויש לתת לכל אחת מהן אפשרות המיבחן על קרשי הבמה הסימפונית. על התזמורת לשמש שופר למיצוריהם של הקומפוזיטורים בישראל, וזאת היא עושה בהתמדה, במסירות, בקביעות.

ועשיה זאת אינה קלה. שנת 1937/38 משקפת את הבעיה, שלפניה הועמדה התזמורת בבואה לצרף לתכניתיה מוסיקה של קומפוזיטורים יהודיים. העליה לישראל, החלוציות שפעמה בבוני הארץ, הדרישה לשנות אורחות חיים, הצוו לבנות ולהיבנות במולדת העתיקה-החדשה — כל הגורמים האלה, השייכים למסגרת, שאחדים נוטים לציינה כ"ציונות" במרכאות דווקא, העמידו את התזמורת לפני ההכרח ללבן את בעיות המוסיקה היהודית והמוסיקה הישראלית. וששתי אלה אינן שוות, דבר זה היה ברור כבר לפני 25 שנים. והיו שטענו, כי כאן בישראל יש להקפיד על ביצוע קומפוזיציות, שהרוח הישראלית החדשה מובעת בהן, כי הרי שאיפתנו היא אל החדש, אל המקורי, אל המזרחי, אל הישראלי. ואחרים טענו כי התזמורת היא נציגת המוסיקה היהודית כולה, ומחובתה להשמיע כל מיצור יהודי, אם רק רמתו ניתנת לשילוב במסגרת האמנותית.

במשך השנים התברר, שתפקידה והתחייבותיה של התזמורת כלפי הקומפוזיטורים הישראליים הם כל כך גדולים ומקיפים, עד שמבין המיצורים של הקומפוזיטורים בתפוצות ניתן להשמיע רק את הנבחר ביותר. אבל בשנים הראשונות היתה שלטת נטיה להאיר פנים לכאן ולכאן. בעונה השניה לקיומה של התזמורת הושמעו הקומפוזיציות "שירי עם יהודיים" מאת א. א. בוסקוביץ, "עמק" מאת א. וו. שטרנברג ו"החלוץ" מאת ישראל ברנדמן. שתי הקומפוזיציות הראשונות שייכות לעולם המוסיקה היהודית. האחרונה חדורה רוח מזרחית של אותה תקופה. וכה התפתחו העניינים גם לאחר מכן. מובן מאליו, שב-25 השנים היו אחדות בולטות מאוד במגמה

פאול בן-חיים
PAUL BEN-HAIM

עדן פרטוש
OEDOEN PARTOS

מנחם אבידום
MENAHEM AVIDOM

להביא את המוסיקה היהודית והישראלית אל ציבור המאזינים, והיו גם שנים שבהן מיספר הקומפוזיציות מסוג זה לא היה גדול ביותר. כאן המקום להסביר, שמה שנראה לעתים כצמצום הפעולה בשטח המוסיקה היהודית, אינו תמיד כך למעשה. כי שונה היא דרך פעולתה של התזמורת שלנן מדרכן של שאר התזמורות בעולם. אצלנו בישראל יש הכרח לחזור על אותה התכנית שבע פעמים ויותר. הריבוי המפליא של המנויים מחייב פעולה בדרך זאת. אבל החזרה על אותה התכנית גורמת לכך, שמיספר המיצורים המבוצעים במשך העונה אינו גדול באופן יחסי כלפי מיספר הקונצרטים. והמוסיקה הישראלית נתונה גם היא לחוק זה של הגבלה במיספר.

אבל למרות הגבלה-שבהכרח זאת מוכיחה רשימת הביצועים של המוסיקה הישראלית על פעילות שיטתית מתמדת ונאמנה. ניקח, למשל, את העונה 1940/41. התכניות מעידות על תקופה נושאת פרי מגדים מלוא הטנא. בעונה הברוכה הזאת נוגנו "סימפונייה מס' 1" מאת פ. בן-חיים, "קונצ'רטו לווילונה עם תזמורת" מאת חנוך יעקובי, "קונצ'רטו לחצוצרה עם תזמורת" מאת יוסף קמינסקי, "אורטוריה 'שיר השירים'" מאת מרק לברי. עוד קומפוזיציות הושמעו מאת יוצרים בישראל באותה העונה, וליד הקומפוזיציות הישראליות נוגנו גם כאלה מאת יוצרים יהודים בתפוצות, מהעבר ומההווה. אבל הרשימה הניתנת לעיל מוכיחה על צמיחתה של המוסיקה הישראלית, ועל נכונותה של התזמורת הפילהרמונית הישראלית למלא את השליחות של המזל ברקיע, המכה במיצור הישראלי המוסיקי ואומר לו: גדל!

במשך השנים גדל אוצרה של המוסיקה הישראלית. קומפוזיציות נבחרות נוגנו ונישנו פעמים מיספר, וקומפוזיציות חדשות התדפקו בשער. וגם קומפוזיטורים חדשים הביאו ביכורי פירותיהם, וביניהם צעירים, המחייבים תשומת לב, אבל גם זהירות. גידולה של המוסיקה הישראלית הגיע למצב כזה, שגם חניכי המולדת, צעירים שכל השכלתם באה להם בתוך גבולותיה של ארץ ישראל, הניבו מיצורים סימפוניים. המנגנון הסימפוני הגבוה בישראל נדרש להנשים רוח חיים במיצורים אלה, להפוך את התווים-הסמלים לצלילים חיים.

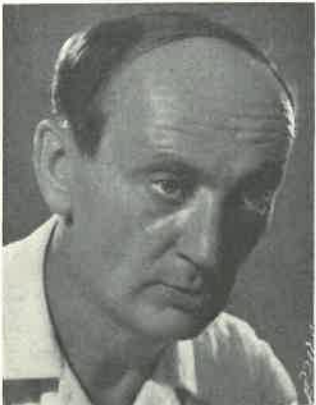
ההגשמה הראשונה בכיוון זה היתה כעין קפיצה נחשנית אל מסתורי העתיד, והיא ראווה לציון במסגרת זאת, שבה מדובר על התזמורת הפילהרמונית הישראלית כעל האומנת של המוסיקה הישראלית: בעונה 1948/49 השמיעה התזמורת סואיטה בשם "מראות" מאת בן-ציון אורגד, חניכם של פדגוגים בישראל. הוא הציץ ונפגש עם הקהל הישראלי מעל הבמה המכובדת של התזמורת הישראלית.

אם בשנים כתיקנן מילאה התזמורת בנאמנות חובתה כלפי המוסיקה הישראלית, הרי בשנות יובל ולרגל חגיגות מיוחדות הוגשם הדבר ביתר שאת. ב-1957-10-2 התרחש בחייה של התזמורת שלנו מאורע חגיגי מיוחד במינו: התזמורת זכתה לאולם קונצרטים של ממש, שהועמד לרשותה לחזרות ולהופעות ללא הפרעה. כחלק מההכנות החגיגיות הוכרז על תחרות של קומפוזיציות. באיזו מידה זכתה התזמורת להערצתם של הקומפוזיטורים בישראל תוכיח העובדה, שלתחרות הגישו עשרים ושלושה (23) קומפוזיטורים מפרי רוחם. וההפתעה היתה גדולה מאוד כאשר נודע שהצעיר נועם שריף, עד אז אלמוני, זכה לכך, שמיצורו נוגן בקונצרט החגיגי.

גם בשנת העשור לעצמאות ישראל הפגינה התזמורת צמיחתה של המוסיקה הישראלית והיא סידרה קונצרט מיוחד, שהוקדש כולו למוסיקה הישראלית. באותה שנה בוצעו לא פחות מ-12 קומפוזיציות ישראליות בקונצרטים הסימפוניים. ובעונות 1960/61 פנתה שוב התזמורת אל הקומפוזיטורים בישראל. הפעם היתה זאת הזמנה עם תשלום ניכר בצידה. מבין עשר הקומפוזיציות זכתה זו של נועם שריף לפרס ראשון ולאות הצטיינות על ידי ביצוע בקונצרטים של הסיור העולמי. הקומפוזיציות של ע. פרטוש וא. א. בוסקוביץ זכו בפרס ראשון.

ובקונצרט יובל ה-25, בקונצרט שבו יתכנסו לאולם בהיכל התרבות חסידיה של התזמורת מבין תושבי ישראל ומבין דרי התפוצות, יישמעו שוב צלילים של קומפוזיטור ישראלי: קאנטאטה למקהלה עם תזמורת מאת א. א. בוסקוביץ.

סקירה על אשר הושמע במשך 25 השנים לקיומה של התזמורת הפילהרמונית הישראלית תפגין בצורה משכנעת את עליתה המתמדת של המוסיקה הישראלית. ולא נגזים אם נאמר, שהודות לנאמנותה של התזמורת למעמיקי החריש בשדה הצליליות הישראלית המקורית, הגיעה המוסיקה הישראלית עד הלום.

א. א. בוסקוביץ
A. U. BOSCOVITCH

יוסף טל
JOSEPH TAL